

פתיח התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בניהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 155

כי תבא תש"ע

"ארור מכה רעהו בסתר ואמר כל העם אמנ" (כז כד)

אומר רש"י ראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן, אחד עשר ארורין יש כאן, כנגד אחד עשר שבטים. וכנגד שמעון, לא כתב ארור, לפי שלא היה בליבו לברכו לפני מותו שברך שאר השבטים, לכך לא רצה לקללו. יוצא, שכל ארור וארור נכתב כנגד שבט מסוים. והנה, סדר השבטים הוא כך: (כז יב) "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין. ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי".

הואיל ושמעון יוצא מהרשימה, אם כן, נצטרך לקשר בין השבטים לבין הארורים כשהראשון שבין השבטים הוא לוי. וכך זה יוצא: א. לוי – "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת ה' מעשה ידי חרש ושם בסתר".

ב. יהודה – "ארור מקלה אביו ואמו".

ג. יששכר – "ארור משיג גבול רעהו".

ד. יוסף – "ארור משגה עור בדרך".

ה. בנימין – "ארור מטה משפט גר יתום ואלמנה".

ו. ראובן – "ארור שוכב עם אשת אביו".

ז. גד – "ארור שוכב עם כל בהמה".

ח. אשר – "ארור שוכב עם אחותו".

ט. זבולון – "ארור שוכב עם חותנתו".

י. דן – "ארור מכה רעהו בסתר".

יא. נפתלי – "ארור לוקח שוחד להכות נפש דם נקי".

והשאלה פורצת מאלה – איך יתכן שיעמדו השבטים ויגידו לבני ראובן "ארור שוכב עם אשת אביו", האם מותר כך לבזות אנשים, הלא אבי השבט, ראובן, נכשל בעבירה זו, אז איך אפשר כך לבזות אותם?

והתשובה היא, שזו גופא ראיית הגמרא במסכת שבת דף נה עמוד ב', שראובן לא חטא. וכך אומרת הגמרא: תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: מוצל אותו צדיק מאותו עוון, ולא בא מעשה זה לידו. אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר ארור שוכב עם אשת אביו, ויבוא חטא זה לידו! אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו – עלבון אמו תבע וכו'. עמד ובלבל את מצעה.

בספר "תכלת מרדכי" מקשר הרב מרדכי דרוקר זצ"ל כל שבט עם הארור שכנגדו. וכך הוא מסביר: א. שבט לוי הוא השבט היחיד שלא חטא בעל. ולכן זה השבט שכנגדו אפשר היה לומר "ארור האיש אשר יעשה פסל", כי הם לא חטאו בזה.

ב. שבט יהודה נאמר עליהם "ארור מקלה אביו ואמו" – בזה באו השבטים לומר שיהודה לא חטא נגד אביו בשעה שאמר "הכר נא הכתונת בנך היא אם לא". וכידוע הסביריהם של חז"ל בזה.

ג. יששכר – בחנוכת המזבח בפרשת נשא הקריב נשיא יששכר את קרבנו לפני ראובן, ובמדרש כתוב שנוצרה מחלוקת בענין, כי ראובן טען – יהודה הוא הראשון כי הוא מלך, אבל אני

"ולקחת מראשית כל פרי האדמה" (כו ט)

אומר רש"י, אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, כורך עליה גמי לסימן ואומר "הרי זה ביכורים".

אדם היורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה ונפשו חומדת אותה ותבערת תאותו יוקדת בקרבו – יכרוך עליה גמי – יחסום את תאותו ויסגור בעדה, יזכור ויחשוב כי בשר הוא ומחר יעלו עשבים בלחיו. ואז ישאל את עצמו על מה ולמה נגזר על הגוף שיתבלה בעפר, אם לא מחמת חטאו של אדם הראשון שהלך אחרי התאוה ועל ידי כך נדבקה בו זוהמת הנחש הקדמוני בו ובזרעו אחריו. ואי אפשר להפריד את אותה זוהמה אלא על ידי מיתה.

וכך ישליך את תאותו מנגד, כדי לזכך את חומריותו בעודנו בחיים.

וזהו גם הטעם של עיטור הביכורים בפירות המשובחים ביותר מאותו המין, כדי שתהיה מלחמתו וכבישת יצרו יותר גדולה בערכה. דהיינו הגם שהפירות נאים ביותר תאוה לעיניים, אם כל זה הוא כובש את תאותו ומושל ברוחו מתחילת לקיחתם עד שיביאם אל בית הבחירה.

"ויקהל משה" בשם רבי אלימלך מליז'נסק זצ"ל)

"לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי" (כו יג)

בספר "מאזני צדק" מסביר הרב שפירא זצ"ל על פי מה שכתב הרמ"א כי עבירה בשוגג באה לאדם משום שעוד קודם לכן חטא במזיד, ועבירה גוררת עבירה.

ועל פי זה, פירש הרמ"א את הפסוק "שגיאות מי יבין מנסתרות נקני, גם מזדים חשוד עבדך אל ימשלו בי אז איתם וניקתי מפשע רבי".

וזה אפשר לפרש גם במקרא קודש שלפנינו, "לא עברתי ממצוותיך" – במזיד. וממילא "ולא שכחתי" – בשוגג.

"השקיפה ממעון קודשך מן השמים וברך את עמך ישראל ואת האדמה וגו'" (כו טו)

בספר "מאזני צדק" מפרש הרב מנחם שפירא זצ"ל, פסוק זה על פי הקדמה ששמע מאחיו הרב מרדכי זצ"ל. הנה בתפילת אבינו מלכנו יש שתי בקשות רצופות. "אבינו מלכנו פתח שערי שמים לתפילתנו" "אבינו מלכנו זכור כי עפר אנחנו". ומה פשר הסמיכות? ופירש על פי מה שכתוב בספרים הקדושים, שאם הקב"ה יעניש את האדם על חטאיו לפי האמת מיהו האדם ומיהו הקב"ה, הרי העונש יהיה בלתי אפשרי. לכן מעניש הקב"ה את האדם לפי דרגתו האמיתית שהוא רק אדם – אדמה. וזה שאנו מבקשים "פתח שערי שמים לתפילתנו" אבל גם אז כשהשמים נפתחים "זכור כי עפר אנחנו".

אם כן, אומר ה"מאזני צדק" השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל" אבל יחד עם זאת, "ואת האדמה" – תזכור שאנו רק בני אדם, "זכור כי עפר אנחנו".

נאמר "מעלה מעלה" – מי שמגיע לשיא שכזה מוכרח להדרדר במדרון.

"בית תבנה ולא תשב בו כרם תטע ולא תחללנו" (כח ל)

ידוע, שבכל הקללות הללו רמוזות ברכות. בספר "מאזני צדק" כותב הרב מנחם שפירא זצ"ל, לרמז כאן ברכות כי בית תבנה ולא תשב בו, רצונו לומר שיהיה לך כל כך הרבה שפע עד שלא יהיה לך פנאי לשבת בבית כל היום, או אפשר לפרש, ולא תשב בו חס וחלילה אבילות שבעה. "כרם תטע" אלו הבנים. על דרך הכתוב "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך" ולא תחללנו – שלא ימצא פסול בזרעך חס וחלילה, כי אין יסורים יותר מזה. "ולא תחללנו" הכוונה מלשון חלל ופסול.

"צאנך נתונות לאויבך" – רצונו בזה, שתהיה מלאכתך נעשית על ידי אחרים ועמדו זרים ורעו צאנכם. "ואין לך מושיע" – שאינך צריך מושיע.

"תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב" (כח מז)

רבי יחיאל מאיר מגוסטנין היה אומר מכל העבירות שעליהם נענשים בקללות שבתוכחה, לא פירטה התורה אלא עבירה זו, ללמדנו, שהעצבות היא העבירה שבעבירות.

ומענין לענין באותו ענין, היה אומר רבי שמחה בונם מפשיסחא על הפסוק "ישמח לב מבקשי ה'" – מדרך הטבע אדם שמבקש משהו טרדת החיפוש מעציבה את ליבו ומעכירה את רוחו. אימתי הוא שמח? כשימצא את מבוקשו. לא כן מבקשי ה'. עצם החיפוש גורם להם קורת רוח ושמחת נפש – "ישמח לב מבקשי ה'".

אלול

סיפר הרב פינקוס זצ"ל, פעם אחת הביאו לאופקים קרוואן בנוי לצורך בית כנסת. הקרוואן כלל בתוכו הכל. ממש רק לשים אותו ולהכנס להתפלל. הגיע מנוף ענק, וכאשר התקרב מספיק אל משטח הבטון, הרים המנוף את הקרוואן וכל האנשים שעמדו עזרו לו ב"עצות" קצת ימינה, קצת שמאלה, והנה כשכבר התקרב הקרוואן אל המשטח, ועדיין היה באויר, באמת דחפו האנשים קצת יותר ימינה וטיפה לשובב, ואז נחת הקרוואן. בשעטו"מ כבדו את הרב לפתוח את הדלתות, והנה כשכנסו פנימה, התברר ששמו את הקרוואן הפוך, וארון הקודש נמצא במערב. אנשים הסתכלו אחד על השני ולא ידעו מה לומר, עד שבא ילד קטן ואמר, מה הבעיה, תסובבו. אמרו לו חמודי, כל זמן שזה היה באויר אפשר היה לשובב, אבל עכשיו – זה מאוחר מדי.

אמר הרב פינקוס, למדתי שכל זמן שעדיין אלו ועדיין הכל באויר, אפשר לשובב את הגזירה בקלות יחסית. אפשר לעשות תשובה, אבל כשהגזירות כבר ינחתו, אז כבר יהיה מאוחר. "עורו ישנים משנתכם הקיצו מתרדמתכם".

אחריו. ולכן כתבה התורה "ביום השני נשיא לבני יששכר הקריב את קרבנו" נאמר "הקריב" ללא י' כאילו שכתוב "הקרב". כי ה' ציוה שהוא יקריב שני, לפי חשיבותו. ואם כן, מתאים להגיד על יששכר שלא השיג גבול רעהו, ולכן כנגדו נאמר "ארור משיג גבול רעהו".

ד. יוסף – על יוסף נאמר "ארור משגה עור בדרך". אם היו עושים לאדם אחר מה שעשו ליוסף במצרים, הרי היה מנסה לנקום, וכשהיתה נקראת לפניו ההזדמנות כמו שהיתה ליוסף ההזדמנות בזמן שידע שיבואו שנות הרעב, הרי היה יכול לומר להם שיש לו פטנט נהדר איך לשמר את התבואה, צריך לטבול את כל התבואה בנפט, וכל אחד חייב לאכול מזה שלש פעמים ביום... אך יוסף לא הטעה אותם, ולכן מתאים לומר עליו "ארור משגה עור בדרך", שנתן להם עצה טובה למרות הכל.

ה. בנימין – ברש"י, פרשת בהעלותך נאמר שאת דושנה של יריחו, שהיה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, נתנו לבני יתרו, ולא חלקו לשבטים, כי אמרו, מי שבחלקו יבנה בית המקדש וממילא יקוּזו מחלקו חמש מאות אמה על חמש מאות אמה של הר הבית, לו, ניתן את דושנה של יריחו, ובינתים נתנו זאת לבני יתרו. יוצא, שכשהגיע הזמן ובנו את בית המקדש בחלקו של בנימין, הלכו בני בנימין ולקחו את דושנה של יריחו מבני יתרו. אך עשו זאת על פי דין, ולכן עליהם אפשר לומר "ארור מטה משפט גר" כי הם לא הטו את המשפט.

ו. על ראובן כבר הסברנו.

ז. הנה גד היו חלוצי צבא, והם היו יכולים בקלות להכשל בנשות הגויים במקומות שכבשו. אבל לא נכשלו בזה, ולכן כנגדם אמרו "ארור שוכב עם כל בהמה" – בת אל נכר.

ח. אשר – יעויין שם.

ט. זבולון – יעויין שם.

י. דן – היה מבני השפחות, ובהם זלזלו השבטים, ואת דיבתם רעה של השבטים הביא יוסף אל אביו, אבל דן עצמו שהיה הנפגע מהיחס הזה לא אמר מילה, לכן עליו נאמר "ארור מכה רעהו בסתר", כי לא נכשל בזה.

יא. נפתלי – כתוב בחז"ל שבשעה שיוסף לא רצה לשחרר את בנימין, הלך נפתלי לבדוק כמה שווקים יש במצרים על מנת להרוג את כולם. בסופו של דבר נגמר הענין בצורה אחרת, אך גם אם היו עושים זאת, היתה לזה הצדקה. ולכן כנגדו אפשר לומר "ארור שופך דם נקי".

ומסיימת התורה – עוד ארור אחד שכולל את כולם, והוא "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת".

"והיית רק למעלה" (כח יג)

בברכות, שבפרשתנו נאמר "והיית רק למעלה" ואילו בקללות נאמר "הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה" (כח מג). ואם כן, צריך להבין מדוע בברכות נאמר רק פעם אחת מעלה, ובקללות נאמר "מעלה מעלה". ומתוך הגאון מאוסטרובצא זצ"ל, דהנה ידוע שהעולם עגול הוא, ומתכונתו של דבר עגול, שמי שמגיע לשיאו מוכרח להתגלגל למטה. ולכן נאמר והובטח לנו "והיית רק למעלה" - תמיד תהיה בעליה, ואילו אצל הגר

